

COMMUNITIES OF PRACTICE - WAYS OF INTERACTION BETWEEN PROFESSIONALS

Mogonea Florentina ¹,
Popescu Alexandrina Mihaela ²,
Mogonea Florentin Remus ³

¹ Teacher Training Department, University of Craiova (ROMANIA)

² Teacher Training Department, University of Craiova (ROMANIA)

³ Teacher Training Department, University of Craiova (ROMANIA)

E-mail: florentina.mogonea@edu.ucv.ro,

alexandrina.popescu@edu.ucv.ro, florentin.mogonea@edu.ucv.ro

Abstract:

This study approaches the issue of the communities of practice, seen as effective ways of interaction, exchange of ideas, practices, experiences between specialists belonging to the same field or related fields. Communities of practice are thus sources of efficiency in the activity, both at the individual level and at the level of the company or structure to which the members of that community belong. What is the epistemological basis of setting up these communities, what are their characteristics, advantages and limitations, what are the steps to be taken in establishing a community of practice are all questions to which we try to offer possible answers or points of view? The study also presents the relationship between virtual communities of practice and technology, which offers specialists the opportunity to interact, by removing the limitations imposed by time and space. We also analyze the benefits of the communities of practice, in the academic context in general, and in the context of initial and in-service teacher training.

Keywords: Situational theory, community of practice, virtual community, technologies.

Rezumat

Prezentul studiu abordează problema comunităților de practică, văzute ca modalități eficiente de interacțiune, schimb de idei, practici, experiențe între specialiștii care aparțin aceluiași domeniu sau unor domenii conexe. Comunitățile de practică sunt, astfel, surse ale eficientizării activității, atât la nivel individual, cât și la nivelul companiei sau structurii cărora le aparțin membrii respectivei comunități. Care este baza epistemologică a constituirii acestor comunități, care sunt caracteristicile lor, avantajele și limitele, care sunt etapele care trebuie parcurse în constituirea unei comunități de practică sunt tot atâtea interogații la care încercăm să oferim posibile răspunsuri sau puncte de vedere. Studiul prezintă și relația dintre comunitățile de practică virtuale și tehnologia, care oferă specialiștilor

posibilitatea de a interacționa, prin anularea limitărilor impuse de timp și spațiu. Analizăm, de asemenea, beneficiile comunităților de practică, în context academic, în general, și în contextul formării inițiale și continue a cadrelor didactice.

Cuvinte-cheie: teoria situațională; comunitate de practică; comunitate virtuală; tehnologii.

Introducere

Comunitatea de practică (CoP) reprezintă un concept care își are originea în teoria învățării situaționale, dezvoltate, la începutul anilor 90, de Jeane Lave și Etienne Wenger, ca model al învățării contextuale. Învățarea situată (situațională) este un mecanism de creare a înțelegerii, bazându-se pe activitățile din viața reală, unde are loc învățarea [3].

În concepția lui Jean Lave și Etienne Wenger, învățarea este un proces de participare în comunități de practică, o participare care este inițial legitim periferică, dar care crește treptat în implicare și complexitate [apud 5]. Teoria învățării situate și ucenicia cognitivă bazată pe ea sugerează dobândirea abilităților prin contexte autentice și prin comunicarea cu colegii și experții despre acele contexte.

Lave și Wenger susțin că învățarea nu trebuie privită ca o simplă transmitere a cunoștințelor abstracte de la un individ la altul, ci ca un proces social prin care cunoașterea este co-construită. Cunoașterea este situată într-un context specific și încorporată într-un anumit mediu social și fizic.

Conceptul de comunitate de practică (CoP) a găsit o serie de aplicații practice în afaceri, proiectare organizațională, guvernare, educație, asociații profesionale, proiecte de dezvoltare și viață civică [6].

1. Comunitățile de practică și teoria situațională

Teoria învățării situaționale se bazează pe ideea promovată și de constructivismul social privind rolul mediului social în învățare (Vygotsky). Potrivit psihologului Lev Vygotski, funcțiile cognitive sunt dezvoltate prin interacțiunile sociale și, astfel, învățarea apare și atunci când oamenii (în special copiii mici) interacționează cu ceilalți. Altfel spus, învățarea nu este rezultatul doar al unei activități individuale, ci și al

uneia sociale, peroanele dobândind achiziții, ca urmare a unor activități, experiențe, desfășurate cu ceilalți, a unor interacțiuni cu aceștia.

Care sunt caracteristicile învățării situaționale? [2]:

- Se realizează într-un context autentic.
- Implică desfășurarea unor activități autentice, de viață reală.
- Permite accesul la performanțele experților și la modelarea proceselor.
- Antrenează roluri și perspective multiple de analiză, interpretare.
- Asigură construirea colaborativă a cunoștințelor.
- Se bazează pe antrenament și pe realizarea ”schelăriei” cunoașterii (”scaffolding”) în momente critice.
- Antrenează reflecția, competențele metacognitive, pentru a permite formarea abstractizărilor.
- Permite realizarea unei evaluări integrate a învățării în cadrul sarcinilor.

Învățarea situațională are câteva beneficii importante [8; Collins, 1998, apud 3]:

- Fiind situată în contexte ale lumii reale, are impact pozitiv asupra învățării și motivației.
- Este utilă atunci când un profesor trebuie să predea elevilor o sarcină destul de complexă.
- Mediul de învățare este dinamic, deoarece învățarea situată poate avea loc în situații care sunt diverse din punct de vedere cultural și social.
- Învățarea situată șterge decalajul dintre învățarea realizată în școală și învățarea din lumea reală.
- Studenții află despre condițiile de aplicare a cunoștințelor.
- Au mai multe șanse să se implice în invenție și în rezolvarea problemelor atunci când învață în situații noi și diverse.
- Studenții pot vedea implicațiile cunoașterii și drumul, traseul ”construirii” acesteia.
- Învățarea poate apărea în mod natural, ca urmare a faptului că studentul recunoaște utilitatea practică a cunoștințelor

transmise, precum și nevoia de a o utiliza pentru a interpreta, analiza și rezolva problemele din lumea reală.

Există și limite ale teoriei situaționale. Menționăm câteva dintre acestea [3]:

- Succesul învățării situate necesită adesea participarea unui student activ, care să fie motivat intrinsec.
- Nu este cea mai eficientă modalitate pentru predarea informațiilor factuale sau a conceptelor abstracte și complexe.
- Există specialiști care susțin că unele avantaje ale învățării situate sunt supraevaluate și, în același timp, sugerează că: în timp ce cogniția este parțial dependentă de context, este, de asemenea, parțial independentă de context; în timp ce există eșecuri dramatice ale transferului, există și succese dramatice; în timp ce instruirea concretă ajută, instrucțiunea abstractă ajută și ea.
- Studenții pot obține experiență practică numai cu proceduri și operații standard. În viața reală, există multe situații neașteptate, care pot fi imposibil de simulat folosind predarea situată la clasă.
- Formatorii trebuie să fie echipați cu experiență reală extinsă.
- Această paradigmă poate fi foarte scumpă pentru implementare.

Învățarea situată este cea mai bună metodă de a învăța într-un CoP, unde prin interacțiunea dintre experți și novici, începătorii devin experți. Punctul de legătură dintre experiențele de învățare din lumea reală și conținutul grupului este important, deoarece crește motivația celui care învață și are un impact pozitiv asupra învățării.

Poate cel mai bun model ar fi o combinație de învățare abstractă și situată, care să îndeplinească atât limitele de timp, cât și nevoia de legătură între conținuturile legate de viața autentică și cele formale, de tip școlar. Punerea în situație, ca modalitate de învățare eficientă, prin apropierea învățării de viața reală, autentică este susținută și de constructiviști. Relația dintre experiențele de viață și învățarea poate fi văzută în dublu sens: pe de o parte, se pornește de la exemple, situații concrete, asigurând o bază concret intuitivă și creând o motivație adecvată pentru învățare, iar, pe de altă parte, odată însușite noile

cunoștințe sau formate competențele noi, ele pot fi utilizate/aplicate în diferite situații de viață ulterioare.

2. Ce sunt comunitățile de practică?

În concepția lui Wenger, **comunitățile de practică** reprezintă grupuri de persoane care **împărtășesc preocuparea** ori pasiunea pentru ceea ce fac și **care învață** cum să facă acest lucru mai bine, prin **interacțiuni regulate** [Wenger, 2005; apud 6]. Se bazează pe învățare mutuală, pe împărtășirea practicilor, explorarea în comun a ideilor [4].

Menționăm câteva caracteristici ale unei comunități de practică:

Structură variată, diversă: omogenă sau neomogenă, structurată formal sau informal, dispersată sau centralizată;

Mărimea – poate varia, de la dimensiuni foarte mici la dimensiuni mari, cu avantaje și dezavantaje în toate situațiile;

Scopuri, intenționalități asemănătoare, apropiate, comune;

Sistem de **valori** relativ asemănător;

Posibilități de comunicare față în față, dar și virtuală.

După cum se poate observa, trăsăturile menționate nu diferă foarte mult de cele ale oricărei grupări de oameni, căreia îi putem atribui statutul de grup. Aceste comunități sunt tot niște grupuri, care ajung să funcționeze în baza unor elemente comune, pe care le împărtășesc membrii respectivi, dincolo de caracteristicile individuale ale lor, care au și ele importanță pentru dimensiunea creativă a grupului respectiv. Elementele comune sunt importante, deoarece ele fac comunitatea respectivă mai omogenă, încheagată, cu posibilități sporite de a interacționa, comunica, de a performa. De asemenea, trebuie să menționăm și elementele personale, care individualizează comunitatea, îi dau o notă specifică, diferențiind-o de altele de același fel.

3. Cum funcționează o comunitate de practică?

Potrivit lui J. Lave și E. Wenger [9], o comunitate de practică este constituită din trei aspecte esențiale:

Domeniu - Un grup de persoane care împărtășesc aceleași preocupări, preferințe, pasiuni.

Comunitate - Locul unde membrii unui grup se întâlnesc și fac transfer de practici, experiențe, idei.

Practică - Schimb de modele de bune practici, în scopul perfecționării continue.

Membrii unei CoP pot fi grupați, în funcție de responsabilitățile pe care le au, în trei categorii: cei care constituie nucleul comunității și care se implică în organizarea acesteia, în luarea deciziilor; grupul persoanelor active, care participă, în mod constant, la activitățile organizate de comunitate; grupul aflat la periferie, a căror implicare în activitățile comunității este redusă, dar care poate crește, pe măsură ce dobândesc experiență și pot accede către structurile centrale.

Constituirea unei comunități de practică presupune parcurgerea unor pași, etape importante. Menționăm, în acest sens, modelul celor 5 P, prezentat de Mike Collins [10]. Potrivit acestuia, pașii care asigură constituirea unei CoP sunt:

- 1. Plan - Scop și obiective (engl. Purpose)
- 2. Persoane implicate (engl. People)
- 3. Produsul, rezultatul vizat (engl. Product)
- 4. Posibilitatea, calea de comunicare (engl. Platform)
- 5. Personalitatea liderului (engl. Pied piper)

Așa acum se poate observa, primul pas în constituirea unei CoP este reprezentat de stabilirea scopului, a intenționalităților pe care grupul respectiv le urmărește. Pentru o acțiune convergentă a tuturor membrilor, este important ca ei să fie ghidați de aceleași finalități. Considerăm că acesta este principalul motiv, aspect care determină constituirea unei comunități.

Al doilea aspect important este reprezentat de persoanele care vor compune respectiva comunitate. Acestea împărtășesc nu numai aceleași ținte, dar au și o bază comună, teoretică și praxiologică, au experiențe asemănătoare, dețin competențe în același domeniu științific sau profesional sau în domenii conexe, apropiate. Așa cum am precizat anterior, unele dintre aceste persoane, care se vor afla în partea centrală a comunității, au statut de experți și pot împărtăși din experiența lor celor care nu sunt la fel de inițiați, care au statut de novici. În strânsă legătură

cu scopul menționat anterior, este foarte important și rezultatul pe care activitatea unei comunități de practică o vizează.

De asemenea, trebuie menționată și modalitatea în care membrii CoP vor comunica, interacționa. Există foarte puține CoP care nu folosesc NTIC. În funcție de valorificarea/nonvalorificarea tehnologiei, există CoP: exclusiv online; exclusiv față în față; mixte (de tip blended learning).

Nu în ultimul rând, menționăm și rolul liderului unei comunități, care coordonează, monitorizează, armonizează activitățile grupului, asigură sprijin dacă/când este nevoie, solicită și oferă feedback, motivează, inspiră. Acesta este cel care declanșează procesul constituirii comunității și care se ocupă de activitatea acesteia, pe tot parcursul existenței ei.

Deși, așa cum menționam anterior, există și comunități de practică a căror activitate se desfășoară față în față, sau comunități mixte, în prezent, având în vedere contextul general, rolul comunităților virtuale, care își desfășoară activitatea în sistem online este foarte important, deoarece noile tehnologii de comunicare permit interacțiuni, colaborări între specialiști, eliminând distanțele fizice sau dificultatea de a fi împreună în timp real. Mijloacele de comunicare online permit atât o comunicare sincronă, cât și asincronă, ele oferind suportul necesar pentru derularea unor activități diverse: de documentare, schimb de experiență, învățare online, realizarea unor proiecte, a unor discuții de grup.

Menționăm câteva dintre beneficiile acestor comunități online, particularizând pentru domeniul formării inițiale a cadrelor didactice [8].

Pentru profesori:

- Facilitează schimburi de idei, de practici, de experiențe.
- Asigură contextul necesar pentru dezbaterea unor probleme pedagogice, a unor teorii, paradigme, a unor direcții impuse de reformă, a unor aspecte ale practicii.
- Oferă sprijin, suport, în afara activităților realizate în școală, în context formal.
- Facilitează posibilitatea de a fi la curent cu noutățile din domeniu, cu schimbările propuse, sub aspect științific, didactic, al documentelor curriculare etc.

- Permit exersarea competențelor colaborative, de intercomunicare, interrelaționare, de realizare a transferului de bune practici.
- Contribuie la creșterea încrederii în sine, prin păstrarea anonimatului sau prin oferirea posibilității de a face cunoscute propriile realizări și de a fi apreciate.

Pentru studenți:

- Dezvoltă autonomia în învățare, flexibilitatea cognitivă, metacognitivă.
- Stimulează responsabilitatea, asumarea de sarcini, roluri diferite, care să contribuie la dezvoltarea profesională și personală.
- Asigură cadrul necesar pentru respectarea ritmului propriu de lucru, de activitate.
- Oferă posibilitatea realizării unui mai bun control asupra tematicilor, a conținuturilor.
- Oferă un mediu securizant pentru studenții timizi, permit un mai bun control al emoțiilor.

Cu toate aceste avantaje, există și câteva dezavantaje ale CoP:

- Dificultatea membrilor de a accede din zona periferică a comunității către zona centrală, a experților.
- Unele informații transmise în interiorul comunității pot fi contradictorii.
- Dificultatea coordonării activității tuturor membrilor unei comunități.
- Acces limitat pentru noi membri.

Comunitățile de practică își dovedesc utilitatea și în formarea continuă a cadrelor didactice. Ele permit schimburi de experiențe, de practici, consultări privind diferite aspecte ale procesului instructiv-educativ (proiectarea, desfășurarea, evaluarea, reglarea acestuia), implementarea unor schimbări impuse de reforma educațională, realizarea unor cercetări educaționale, cu scop ameliorativ, pregătirea pentru diferite examene/concursuri etc.

CONCLUZII

Comunitățile de practică reprezintă o modalitate de interacțiune și comunicare între specialiști, profesioniști din diferite domenii de activitate, un prilej pentru membrii acestora de a împărtăși idei, emoții, experiențe, modele de bune practici, de a fi valorizați, apreciați, dar și de a-și confrunța propriile realizări cu cele ale altora.

O astfel de structură, constituită pentru o perioadă de timp care poate fi variabilă, prezintă o serie de beneficii, atât la nivel individual, pentru fiecare membru în parte, cât și la nivel colectiv. Este o sursă a progresului, evoluției profesionale, în carieră, dar și personală, a membrilor ei. Este o cale de socializare pentru persoanele care o compun. Pentru perioade dificile, cum este cea pandemică, pe care o traversăm, în care interacțiunile fizice sunt limitate, posibilitatea de a interacționa în medii online a unor specialiști din diferite spații geografice și/sau culturale, educaționale este cu atât mai mult valorizată.

Pentru domeniul academic, respectiv pentru cel al formării inițiale a viitorilor profesori, aceste comunități își dovedesc utilitatea, prin numeroasele posibilități de comunicare și de transfer a unor modele, atât teoretice, dar, mai ales practice, aplicative, având în vedere complexitatea activității didactice și numeroasele competențe pe care un viitor profesor trebuie să și le formeze și exerseze. De asemenea, aceste modalități de interacțiune își dovedesc utilitatea și ulterior, în contextul formării continue a profesorilor. Ele reprezintă, în mod evident, variante de realizare a educației permanente, în contextul unei societăți bazate pe necesitatea învățării pe tot parcursul vieții (lifelong learning).

BIBLIOGRAFIE

1. BETTONI, Marco C. Communities of Practice: Meanings, Benefits and Methodology. În *KNOWLEDGE MANAGEMENT* 2002, 6th edition. [citată 03.12.2018]. Disponibil: http://www.weknow.ch/marco/A2002/Rome02/Slides_021106.pdf
2. BROWN, John Seely, COLLINS, Allan, DUGUID, Paul. Situated Cognition and the Culture of Learning. În *Educational Researcher*, 1989, vol. 18, nr. 1, pp. 32-42. ISSN: 0013189X. [citată 04.12.2018]. Disponibil:

- <http://www.johnseelybrown.com/Situated%20Cognition%20and%20the%20culture%20of%20learning.pdf>
3. GAWANDE, Virendra, AL-SENAIDI, Said. Situated Learning: Learning in a Contextual Environment. În *International Journal of Computing Academic Research (IJCAR)*, 2015, vol. 4, nr. 4, pp. 207-213. ISSN 2305-9184. [citată 03.12.2018]. Disponibil: <http://www.meacse.org/ijcar/archives/70.pdf>
 4. HEARN, Simon, WITE, Nancy. Communities of practice: linking knowledge, policy and practice. În *Overseas Development Institute*, 2009. ISSN 1756-7610. [citată 03.12.2018]. Disponibil: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/1732.pdf>
 5. HOADLEY, Christopher. What is a Community of Practice and how can we support it? In D. H. Jonassen and S.M. Land (Eds.). *Theoretical Foundations of Learning Environments*, 2nd Edition, 2012, pp. 287-300). Routledge, New York, 360 p. ISBN: 9781136702600.
 6. JAKOVLJEVIC, Maria, BUCKLEY, Sheryl, Bushney, Melanie. Forming communities of practice in higher education: a theoretical perspective. *International Conference on Management, Knowledge and Learning*, 2013. [citată 03.12.2018]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/263891940_Forming_communities_of_practice_in_higher_education_a_theoretical_perspective
 7. LAVE, Jane., & WENGER, Etienne. *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York, NY: Cambridge University Press, 1991, 138 p. 0521423740, 9780521423748.
 8. WENGER, Etienne (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identify*. New York: Cambridge University Press, 1998, 318 p. ISBN 0521663636.
 9. WENGER, Etienne. What are communities of practice?, 2006. [citată 04.12.2018]. Disponibil: <http://www.ewenger.com/pub/index.htm>.
 10. <https://www.youtube.com/watch?v=ct8F918E9hk>